

[מסל: ע"מ כג"מ ח"י]
[ב"מ - ר"ב ח"ל א"מ ח"ו]

כסא וסמוכות שלו טמאים מדרס

המשנה ב ש ב ת ס "ה ע"ב עוסקת ב"אברים" מלאכותיים שבשימוש בעלי מומין:
 (א) "הקטע יוצא בקב שלו". קב הוא רגל מלאכותית והיא לא ניתקנה כדי להלך בה, אלא להסתיר את המום. להילוך משמשות הסמוכות, והשהו רש"י יבמות ק"ב ע"ב; ערוך, ע"ר סמך ו"אור זרוע" בשבת שם.
 (ב) "סמוכות שלו טמאין מדרס ויוצאין בהם בשבת ונכנסין בהן לעורה".
 רש"י: "סמוכות, של קטע. יש קטע בשתי רגליו, מהלך על שוקיו ועל ארכובותיו ועושה סמוכות של עור (בעין כרים) לשוקיו. טמאין מדרס דזא לסמיכת גופו עבדי. ויוצאין בהן בשבת, דתכשיט ידיה הוא, ונכנסין בהן לעורה, דאע"ג דתנן (ברכות ג"ד ע"א) לא יכנס אדם להר הכית במגעלו, הני לאו מנעל גינהו דלאו בראש רגלו הו".
 (ג) "כסא וסמוכות שלו טמאים מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן לעורה". רש"י: "יש קטע שיבשו וכוצו גידי שוקיו ואפילו על ארכובותיו אינו יכול לילך ועושין כמין כסא גמור ויושב עליו וכשהוא מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים ועוקר גופו מן הארץ ונדהף לפניו וחזור ונח על אחוריו והכסא קשור לו מאחוריו. אותו קטע עושה לו סמוכות של עור או של עץ... ונשען על רגליו קצת".

תאור הקטע האחרון מוקשה מאד. דין המשנה עוסק בסמוכות בלבד, ואם כן, מה למשנה להזכיר את הכסא? תהא אין תהלק שיוצאין בו. ב"בית יוסף" סי' ה"א מביא דעת ר' ירוחם שהכסא לא נזכר אלא לומר לך שהוא טמא מדרס, ושאר הדברים — "אין יוצאים... אין נכנסים וכו'" — מוסבים על הסמוכות בלבד ולא על הכסא. והחירוק צריך עיון, שהרי פשיטא שכסא, שנחקן להיות מושב לאדם, — טמא מדרס, ולמה הובא הענין במקום זה, שעלול הלומד לטעות בו, וליחס את שאר הדינים גם על הכסא.
 אך עיקר תקושי טמון במבנה המשנה. בתחילת המשנה נזכר רק נושא אחד — אח"כ באות שלוש הלכות:

- (א) דין קב שלו
- (ב) דין סמוכות שלו
- (ג) דין כסא וסמוכות שלו.

כסא וסמוכות שלו טמאים מדרס

אפשר לפרש שקטע ברגלו אחת מהלך על קבו, וקטע בשתי רגליו מהלך על סמוכות, ולשניהם קראה המשנה ברישא "קטע". אמנם בדרך פשוטה יותר מפרש "אור זרוע" שגם ברישא עוסקת המשנה בקטע בשתי רגליו. אבל המשפט השלישי קשה. המשנה הלא עוסקת בבעל מום אחר ואעפ"כ היא אומרת "הכסא והסמוכות שלו". כאילו היא עדיין עוסקת בקטע. אך נניח גם זאת ש"קטע" מוסב על שלוש המומים אע"פ ש"סמוכות שלו" שבסיפא אינו מתיישב כל כך עם פירוש זה.
 אם נגיע לכלל קביעת הגירסה האמיתית נתקשה עוד יותר. בדפוסינו הגירסה היא "כסא וסמוכות" עם וא"ו החיבור, אך הוא"ו חסר בירושלמי ושם נאמר "כסא סמוכות"...; וכך גורסים הערוך, רש"י, רמב"ם וכמה כתבי יד בד"ס. בחיד' הר"ן נאמר שהרא"ה מציע לגרוס "וסמוכות" מכאן שקודם לכן גרס "סמוכות" בלבד. וראוי להזכיר שבמשניות דפוס פיורו יש "הכסא" עם ה"א הידיעה.

וכיון שהגירסה בלי וא"ו היא כנראה המקורית, מוקשים כל הפרושים הנ"ל, מה ענין "כסא" למשנתנו. לכן רצה הרמב"ם בפירושו להפריד לגמרי בין הקטע השלישי לבין שאר חלקי המשנה ולפרש: "כסא וסמוכות של הכסא... ותקושי שבפירושו ברור.
 כדי לסלק את כל הקשיים ולקיים את הגירסה העתיקה אנסה להציע את הבאור דלהלן. "כסא" כאן אין כלי למושב. אלא שם בעל מום הנצרך לכסא כדי להלך בו ונקרא כן על שם כסאו אפשר לנקד כסא: (כ' חרוקה — ס' בצירה) על משקל כל בעלי מומין כגון חגר, עור, קטע וכיו"ב, או אפשר גם לנקד כסא על משקל רכב (ר' פתוחה — כ' קמוצה).

לפיכך אומרת המשנה — לאחר שסיימה הלכותיו של קטע: הכסא — אותו בעל מום המהלך על כסאו הצמוד לו — סמוכות שלו טמאים מדרס, אבל אין יוצאין בהן בשבת, ואין נכנסין בהן בעורה כיון שיש לו "כסא" כלים אחרים להלך בהם.

1 והשהו "עוים" שבמקרא שהוראתה גם בעלי החיים ששמים עוים וגם "דבר הבא מן העוים".

החגרים נקראו, בתרגומה ג' ע"א ועוד, בעלי קבין מפני הקב שברגלם. הערוך (ע"ר קב) גורס בכתובות ס"ח ע"א המקבא את שוקיו, ר"ל, הקובע קב בשוקו.
 אותו עשיר מופלג, בו ציצית הכסת, (גטין ג' ע"א), יש לכנותו — לפי פירוש אחד שם — הכסת (כ פתוחה, ס' קמוצה), עם אלה שנבלעה, בהוראת "בעל הכסא" או בעל זכות לישיבה.